

УДК 378.147:796.071.4

Кузнецова І.Ю.,

*тренер збірної команди України з таеквон-до, аспірантка кафедри педагогіки та психології
Харківського національного університету внутрішніх справ, irynasiest@gmail.com,**Україна, м. Харків*

МОДЕЛЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ТРЕНЕРІВ ЗІ СХІДНИХ ОДНОБОРСТВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У ДИТЯЧО-ЮНАЦЬКИХ СПОРТИВНИХ ШКОЛАХ

У статті визначено педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах. Визначено особливості професійної діяльності тренера, які вимагають формування готовності до її здійснення. Представлена модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах. Наведено дані, отримані у ході дослідження під час контрольного етапу експерименту. Систематизація і узагальнений аналіз результатів експериментального дослідження засвідчили ефективність визначених і впроваджених педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Ключові слова: готовність, професійна готовність, професійна діяльність, педагогічні умови, тренери зі східних одноклубів, студенти.

Постановка проблеми. У сучасну епоху зростає роль освіти, її вплив на соціальний та науково-технічний прогрес суспільства. Це повною мірою відноситься й до такої галузі суспільного життя, як фізична культура та спорт. Підвищення ролі спорту, його суспільного значення викликали посилення вимог до професійної підготовки всіх спеціалістів даної галузі, у тому числі й тренерів. Сучасна система професійної підготовки в Україні спрямовує освітній процес на якісну професійну підготовку тренерів з різних видів спорту. При цьому особливою актуальністю набуває проблема формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

У психолого-педагогічній літературі проблема професійної підготовки майбутніх тренерів та вчителів фізичної культури має багатоаспектне теоретико-методологічне висвітлення. Концептуальні засади формування професійної готовності майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту висвітлено в багатьох працях вітчизняних (О. Демінський, В. Завацький, Е. Лячковський, Б. Кузьминський, Л. Сущенко, Л. Титаренко, Б. Шиян) і російських (Г. Бабушкін, В. Байдак, А. Барабанов, І. Головін, Н. Єфремова, І. Зимня, В. Корєцький, В. Раєвський, В. Серіков) дослідників. З'явилася значна кількість психолого-педагогічних досліджень з оцінки готовності майбутніх фахівців із фізичного виховання та спорту до професійної діяльності. Це роботи А. Деркача, Л. Дудорової, М. Коллеґасєва, А. Коноха, В. Краєвського, А. Литманович, Ю. Лозов'юк, А. Миколаєва, К. Платонова, В. Шафранського, П. Ясинця та ін. Можна виділити ряд робіт, які присвячені формуванню професійної компетентності та готовності педагогів-тренерів з різних видів спорту: легкої атлетики (М. Куліков), спортивної аеробіки (Н. Гушчина, Т. Лисицька), боксу (П. Лузин, С. Топоров), плавання (Ж. Бережна) та ін.

Проте на сьогодні ця проблема потребує подальшого аналізу, особливо коли йдеться про формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Мета статті – визначити педагогічні умови формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах та розробити модель їх реалізації.

Виклад основного матеріалу. Аналіз спортивно-педагогічної діяльності тренера показав, що ця діяльність пов'язана з постійною необхідністю вирішувати складні спортивно-педагогічні завдання та експериментувати; вести пошук нових методів і форм роботи; вимагає гнучкості й самостійності мислення при прийнятті рішень задля досягнення поставленої мети – досягнення учнями високої спортивної майстерності. Це дозволяє визначити першу особливість тренерської діяльності – постійне спілкування зі своїми учнями на тренувальних заняттях, зборах і змаганнях, що дозволяє вивчити психологічні риси та якості юних спортсменів і враховувати їх при організації спортивних тренувань. Ця особливість накладає на тренера особливу відповідальність за фізичне здоров'я і особистісний розвиток учнів.

Друга особливість діяльності тренера полягає в наявності «професійного ризику», тобто високі спортивні досягнення учнів є відстроченими у часі, ймовірними, але не обов'язковими. Багаторічна підготовка високо кваліфікованого спортсмена вимагає не тільки терпіння, а й моральної відповідальності за здоров'я та розвиток фізичних здібностей своїх учнів.

Третьою особливістю тренерської діяльності є її значне емоційне та нервово-психічне навантаження, особливо під час змагань.

Четвертою особливістю професійної діяльності тренера є організація і взаємодія з широким колом

людей, які причетні до забезпечення навчально-тренувального та змагального процесу: з батьками юних спортсменів, представниками адміністрації, судьями, журналістами.

Особливістю діяльності тренера є публічність (обговорення результатів змагань у засобах масової інформації, телетрансляції матчів, прес-конференції, інтерв'ю та ін.). Це висуває певні вимоги і обмеження щодо особливостей спілкування, емоційних проявів, етики в спілкуванні з журналістами [1].

Отже, професійна діяльність тренера є специфічною і передбачає розвиток певних особистісних характеристик, які забезпечать готовність тренера до професійної діяльності.

Проведений теоретичний аналіз наукових досліджень [2-5], результати аналізу сутності феномену готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах встановлені компоненти цього поняття та особливості формування в умовах навчального процесу у ВНЗ дозволили стверджувати, що її формуванню сприятимуть визначені на основі методологічних підходів, принципів та проблеми дослідження такі педагогічні умови: 1) спрямованість освітнього процесу на формування мотивації майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; 2) забезпечення міждисциплінарних зв'язків та практичної орієнтованості фахових дисциплін на формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах; 3) орієнтація змісту професійно-орієнтованих дисциплін на формування умінь і навичок педагогічного спілкування у майбутніх тренерів зі східних одноклубів.

На рис. 1 представлена модель реалізації запропонованих педагогічних умов, яка дозволяє системно представити процес готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, та проаналізувати зв'язки між окремими елементами цього процесу в різних площинах.

Метою реалізації запропонованих педагогічних умов є підвищення рівня сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Методологічною основою формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах є гуманістична модель освіти, сутність якої полягає у створенні сприятливої ситуації для їх готовності до прийняття й адекватного реагування на виховні дії начального та соціального середовища. Провідними підходами, які дозволяють реалізувати гуманістичні ідеї в сучасній освітній практиці, що спрямована на формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах є: особистісно орієнтований, компетентнісний, акмеологічний, діяльнісний, системний, міждисциплінарний, інтерактивний.

При моделюванні процесу формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних

школах ми спиралися на наступні принципи: гуманізму, компетентності, педагогічної творчості, проблемності, індивідуалізації навчання, технологічної єдності процесу навчання, використання нових технологій навчання, системності і наскрізності, неперервності та практичної цілеспрямованості, інтегративності, соціальної адекватності професійної освіти.

Модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах передбачає три етапи, через які повинен проходити студент в своєму професійному становленні.

1. Навчально-теоретичний етап, спрямований на накопичення теоретичних знань, формування уявлень і розвиток здібностей студентів вирішувати теоретичні завдання у процесі фахової підготовки.

2. Навчально-практичний етап, пов'язаний з формуванням умінь, навичок та практичних дій застосовувати знання і вміння в ситуаціях ігрової взаємодії, а також самостійно проектувати способи вирішення професійних проблем.

3. Прикладний етап, спрямований на безпосереднє використання сформованих знань, умінь, здібностей в умовах реальної професійної діяльності, що передбачає прагнення до постійного професійного самовдосконалення.

Вказані вище етапи відображають психолого-педагогічний процес розвитку особистості майбутнього педагога-тренера як фахівця.

Отже, формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах буде проходити шлях від з'ясування суті основних понять, від формування знань, умінь, навичок до практичної їх реалізації, формування у студентів здатності самостійно формулювати цілі спортивно-тренувальної, навчальної та професійної діяльності, навчання їх способам вирішення проблемних професійних ситуацій, методиці аналізу ефективності своєї роботи на основі зіставлення результату роботи з поставленою метою, оволодіння прийомом корекції діяльності і до стимулювання самоосвіти і самовиховання студентів. При цьому, вплив на студентів повинен здійснюватися за допомогою використання традиційного механізму (знання, що отримуються з сім'ї і найближчого оточення), інституціонального (суспільно-схвалюваний досвід, що засвоюється за допомогою взаємодії освітньої процесу закладу вищої освіти з професійним середовищем) і рефлексії (відповідальність особистості і усвідомлення суб'єктивної приналежності до соціальної групи).

Запропоновані педагогічні умови, які спрямовані на формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, дозволяють реалізувати наступні функції: організаційну – створення освітньо-інформаційного середовища професійної освіти у закладі вищої освіти для успішного формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах на всіх етапах навчальної діяльності; визначення принципів організації освітньої роботи у навчальному закладі і керівництві ними в практичній діяльності; навчально-професійну –

забезпечення освітнього процесу підготовки майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах під час аудиторної та позааудиторної роботи (проведення лекційних, семінарських, практичних занять, організація самостійної роботи студентів, спецпрактикуми, спекурси, різні види практик) та забезпечення навчально-методичної підтримки цього процесу; оціночно-діагностичну – вивчення сформованості готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності за допомогою підбраного нами діагностичного інструментарію задля визначення ефективності обраних нами педагогічних умов.

Реалізація педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах здійснювалась під час проведення формувального етапу експерименту. Кожна з визначених педагогічних умов реалізовувалася в освітньому процесі закладу вищої освіти, як у навчальній, так і позанавчальній діяльності.

З метою реалізації першої педагогічної умови нами були внесені зміни до змісту дисциплін циклу загально-професійної підготовки: «Педагогіка фізичного виховання», «Психологія фізичного виховання», «Теорія і методика фізичного виховання», «Теорія і методика спортивного тренування», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Основи педагогічної майстерності» та ін. Зміст зазначених навчальних дисциплін був доповнений творчими завданнями для самостійної роботи, які дозволяли підвищити мотивацію майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах. У межах реалізації цієї педагогічної умови був розроблений і запроваджений авторський тренінг «Готовність майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах».

З метою реалізації другої педагогічної умови було внесено зміни до змісту дисциплін циклу професійної та практичної підготовки: «Підвищення спортивної майстерності», «Теорія і методика тренування спортсменів високої кваліфікації», «Психологія фізичного виховання», «Спортивна фізіологія», «Методика побудови тренувального процесу», «Основи теорії і методики спортивного тренування», «Педагогіка фізичного виховання», «Спортивно-педагогічне вдосконалення», «Теорія і методика спортивного одноборств», «Теорія і методика фізичного виховання» та ін. Зміст зазначених навчальних дисциплін був доповнений темами, які сприяли забезпеченню міждисциплінарних зв'язків та практичній спрямованості дисциплін.

Також було розроблено і впроваджено інтегрований спецкурс «Спортивно-педагогічне вдосконалення зі східних одноборств».

З метою реалізації третьої педагогічної умови було розроблено і впроваджено тренінг «Культура педагогічного спілкування» та навчально-методичний спецпрактикум «Багаторічна підготовка в тхеквон-до».

Для участі в експерименті було створено експериментальну (145 осіб) та контрольну (142 особи) групи. В експериментальній групі було реалізовано визначені нами педагогічні умови і відповідний комплекс

психолого-педагогічних заходів (див. рис. 1). По завершенню формувального етапу експерименту було проведено перевірку ефективності визначених нами педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Загальні результати контрольного етапу експерименту засвідчили значні позитивні зміни у студентів ЕГ у сформованості готовності до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах за обраними критеріями (когнітивним, особистісно-мотиваційним, операційно-технологічним), у той час як у контрольній групі зміни цих ознак є несуттєвими.

Після формувального етапу експерименту високий рівень готовності за когнітивним критерієм виявлено у 53,7% студентів (початкові дані – 9,1%); за особистісно-мотиваційним критерієм – 46,2% студентів (початкові дані – 18,3%); за операційно-технологічним критерієм високий рівень готовності виявили 49,4% студентів (початкові дані – 8,6%). За результатами формувального експерименту у середньому 49,8% студентів мають високий рівень сформованості готовності до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах як майбутні тренери зі східних одноборств.

У студентів КГ також є позитивні зміни у сформованості готовності до професійної діяльності, але як і на початковому етапі більшість студентів КГ мають низький рівень сформованості готовності до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах (45,2%), що обумовлено відсутністю планування та спеціальної організованої діяльності щодо формуванню даного професійного феномену у майбутніх тренерів; недостатнім рівнем практичної спрямованості фахових дисциплін; відсутністю зв'язку між навчанням і практичною спортивно-тренувальною діяльністю та врахування особливостей спортивної підготовки дітей під час занять східними одноборствами.

В цілому результати експериментального дослідження свідчать, що загальний рівень сформованості готовності до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах у студентів контрольної групи знаходиться, як і на початковому етапі, здебільшого на низькому рівні або межує з ним. Зіставлення даних, отриманих за результатами формувального етапу експерименту з даними констатувального етапу показало, що реалізація визначених педагогічних умов, спрямованих на формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноборств до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах, дозволило підвищити рівень її сформованості у студентів експериментальної групи в порівнянні з контрольною, що дозволяє стверджувати про ефективність запропонованих педагогічних умов.

Математичний розрахунок за критерієм χ^2 -Пірсона підтвердив достовірність отриманих результатів дослідження.

Висновки. Отримані дані свідчать про те, що експериментально підтверджена ефективність запропонованих нами педагогічних умов, які реалізують розроблений нами психолого-педагогічний інструментарій під час його впровадження у процесі фахової підготовки, що сприяє вирішенню завдань з формування готовності майбутніх

тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Проведене дослідження не вичерпує всієї різноманітності питань, пов'язаних з формуванням готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних

школах. Воно дозволяє окреслити ті проблеми, які потребують додаткового вивчення, а саме: пошук шляхів підвищення мотивації студентів як майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

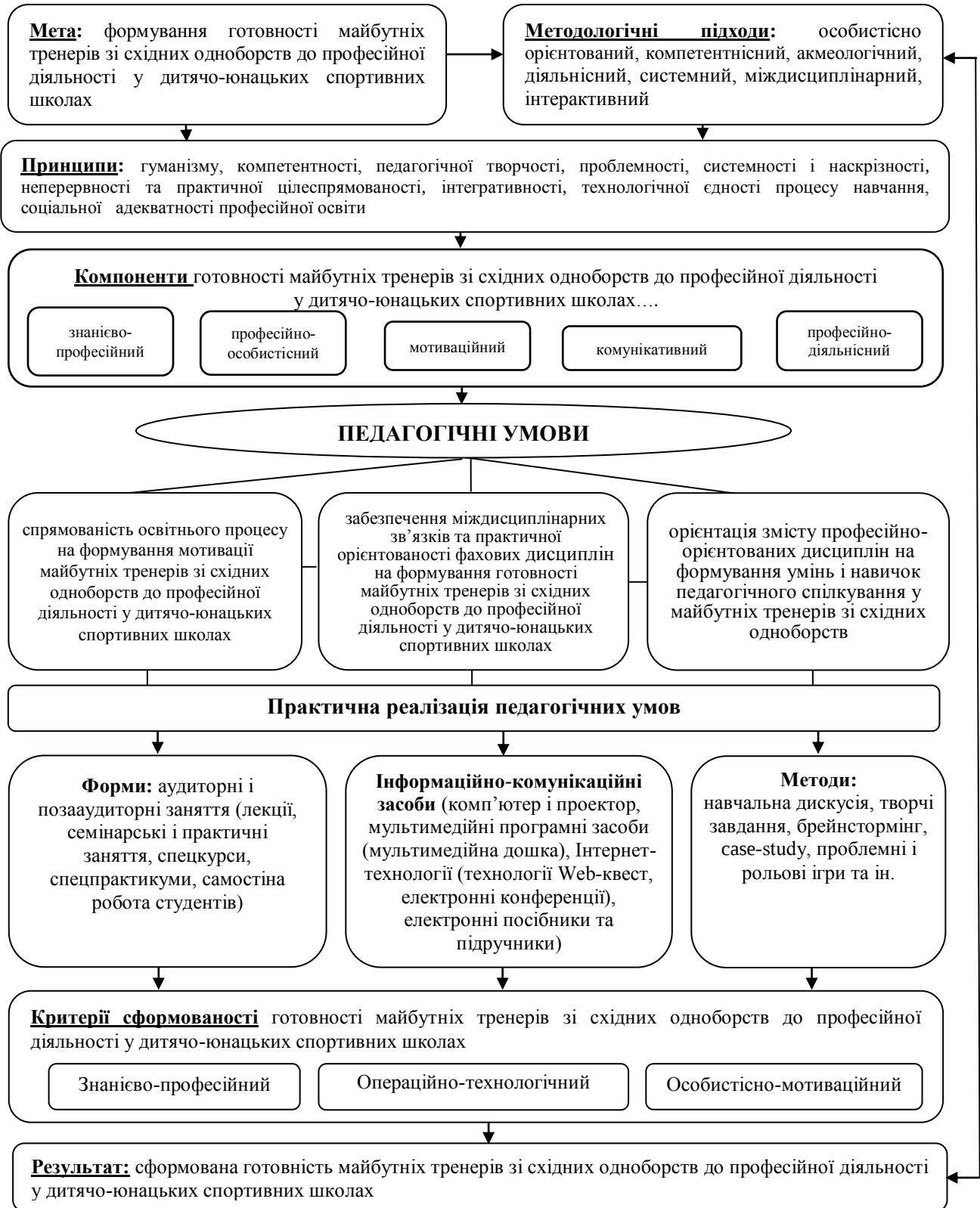

Рис. 1. Модель реалізації педагогічних умов формування готовності майбутніх тренерів зі східних одноклубів до професійної діяльності у дитячо-юнацьких спортивних школах.

Література

1. Пуні А.І. Психологіческая підготовка к соревнованиям в спорте / А.І. Пуні. – М.: ФиС, 1969. – 88 с.
2. Голінкова Ю.В. Психологічний аналіз специфіки праці вчителя фізичної культури / Ю.В. Голінкова // Теорія та методика фізичного виховання. – 2008. – № 3. – С 6-9.
3. Кузьмінський А.І. Педагогіка / А.І. Кузьмінський, В.Л. Омельяненко. – К.: Знання, 2007. – 447 с
4. Остапенко Т.О. Структурні компоненти готовності майбутніх учителів фізичної культури до організації здоров'я-збережувального навчально-виховного середовища загальноосвітньої школи / Т.О. Остапенко, О.В. Циганок, С.Г. Жестков // Вісник Запорізького національного університету. – 2012. – №1 (7).
5. Ясінець П.С. Професійна підготовка до тренерської роботи / П.С. Ясінець – К.: Айбра, 2008. – 212 с.

References

1. Puni A. Ts. Psihologicheskaya podgotovka k sorevnovaniyam v sporte / A.Ts. Puni. – M.: FiS, 1969. – 88 s
2. Holinkova Yu. V. Psykholohichnyy analiz spetsyfyky pratsi vchytelya fizychnoyi kul'tury / Yu.V. Holenkova // Teoriya ta metodyka fizychnoho vykhovannya. – 2008. – № 3. – S 6-9.
3. Kuz'mins'kyy A.I. Pedagogika / A.I. Kuz'mins'kyy, V.L. Omelyanenko. – K.: Znannya, 2007. – 447 s
4. Ostapenko H.O. Strukturni komponenty hotovnosti maybutnikh uchyteliv fizychnoyi kul'tury do orhanizatsiyi zdorov' yazbere-zhuval'noho navchal'no-vykhovnoho seredovysicha zahal'noosvitn'oi shkoly / H.O. Ostapenko, O.V. Tsyhanok, S.H. Zhestkov // Visnyk Zaporiz'koho natsional'noho universytetu. – 2012. – №1 (7).
5. Yasinets' P.S. Profesiyna pidhotovka do treners'koyi roboty / P.S. Yasinets' – K.: Libra, 2008. – 212 s.

Kuznetsova I.Yu.,

National Taekwon-Do team coach of Ukraine, Graduate student of Kharkiv National University of Internal Affairs,
irynasiest@gmail.com

Ukraine, Kharkiv

MODEL OF REALIZATION OF PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE FORMATION OF FUTURE EASTERN MARTIAL ARTS COACHES READINESS TO PROFESSIONAL ACTIVITY IN CHILDREN AND JUNIORS SPORTS SCHOOLS

The article defines the pedagogical conditions for the formation of readiness of future eastern martial arts coaches for professional activity in children and juniors sports schools. The features of the professional coach activity, which require formation of readiness for its implementation, are determined. The model of realization of pedagogical conditions for the formation of future eastern martial arts coaches for professional activity in children and juniors sports schools is presented. The data which are obtained during the research during the control phase of the experiment is given. Systematization and a generalized analysis of the results of the experimental study showed the effectiveness of the determined and implemented pedagogical conditions for the formation of the readiness of of future eastern martial arts coaches for professional activity in children and juniors sports schools.

Key words: readiness, professional readiness, professional activity, pedagogical conditions, eastern martial arts coaches, students.

